

IN DIE LANDDROSHOF VIR DIE DISTRIK PORT ELIZABETHGEHOU TE PORT ELIZABETHGEREGTELIKE DOODSONDERSOEK:

OORLEDENE LUNGILE TABALAZA

Nr. 204/78.

—○○○○—

VOOR:

MNR. J.A. COETZEE

NAMENS DIE STAAT:MNR. P.J. STRAUSS
MNR. J. LUTGENAMENS OORLEDENE SE FAMILIE:DR. W.E. COOPER, S.A.
MNR. KIES
MNR. POSWANAMENS DIE POLISIE:MNR. J.P.W. ERASMUS
MNR. A. HOFMEYR

—○○○○—

KONTRAKTEURS: LUBBE OPNAMESVOLUME VI

(Bladsy 559 - 615)

Sal u asseblief die verklaring uitlees, inhandig en bevestig as deel van u getuienis?

GETUIE LEES VERKLARING UIT AAN HOF.

U handig dit in - bewysstuk UU? -- Dit is korrek.

Ek wil tog net twee puntjies by u opklaar. U sê kolonel Goosen was nie op kantoor nie? -- Dit is korrek.

Hy was inderdaad gladnie eers in die gebou gewees nie? -- Dit is reg.

Nou landdros Lubbe het getuig wat betref die verklaring wat Tabalaza aan hom sou gemaak het. Hy het ook vir sy (10
Edelagbare gesê hy is nie seker nie, hy kan nie sy kop op n blok sit nie, hy sien prentjies en ek weet nie wat nog nie, maar hy sê hy dink hy het met u gepraat oor Tabalaza nadat Tabalaza die verklaring aan hom gemaak het? -- Hy het nie.

Het u hom ooit gesien? -- Ek het hom nie weer gesien nie.

Het u hom gesien voordat Tabalaza sy verklaring gemaak het? -- Ek het - (tussenbeikoms)

In die gang gestaan en wag vir hom om te kom? -- Dit is reg. (20

Waar het u Tabalaza getref toe u terugkom van die plek waarheen u was? In die klagtekantoor? -- In die klagtekantoor.

Net ter opklaring verder, het u menige mense na Lubbe toe gebring, na landdros Lubbe gebring vantevore vir verklarings? -- Dit is korrek.

Het u gewoonlik die reëlings getref met die Beheerlanddros sodat iemand beskikbaar sou wees om n verklaring af te neem? -- Dit is reg.

Dan bring u die persoon self? -- Dit is reg.

Dankie edelagbare. (03

BY DR. COOPER: Major de Jongh, I will be putting my questions/.....

questions in English to you. You know you are at liberty to answer in Afrikaans. -- Ek verstaan.

If you have any difficulty in understanding my question, would you inform his Worship and we will try and rectify the position. -- Ek sal.

Now major, you were detective sergeant Nel's superior officer? -- Dit is reg.

Were you also a superior officer of Warrant-officer Scheepers? -- Dit is reg.

These Warrant-officers were members of your investigation squad? -- Dit is reg. (10

And had been members of that squad for some time? -- Dit is reg.

Since its inception? -- Ek verstaan nou nie?

Van die tot standkoming. -- Dit is reg.

And both of them were members of the squad when rooms on the 5th floor in Sanlam Building were allocated to it in April, 1978? -- Ja.

You were in fact the officer in charge of the 5th floor, Sanlam Building? -- Dit is reg, van die ondersoekspan. (20

And your superior officer was Colonel Goosen? -- Dit is korrek.

He was on the 6th... he had an office on the 6th floor of Sanlam Building? -- Dit is korrek.

We know that on the 14th of March, 1978, a circular emanated from headoffice. ^ACircular which had two paragraphs. Do you know of this circular? -- Ek dra nou kennis van dit.

This circular was sent to - according to an affidavit we have here - all branches of the Security Police and all Divisional Commissioners. When you and your squad (30

or team moved into Sanlam Building on the 5th floor in April, 1978, was this circular not brought to your attention? -- Nie die inhoud van die omsendbrief nie.

You say the contents of circular dated the 14th of March, were not brought to your notice, but what was brought to your notice? -- Kolonel Goosen het aan my gesê dat sover moontlik moet ons nie mense op ons vloer ondervra waar daar nie tralies is nie.

Did you understand this to be an instruction from Colonel Goosen? -- Wel enige gesegde van my superior moet ek aanvaar as 'n instruksie. (10)

Did you accept this -- what Colonel Goosen said to you -- as an instruction? -- Ek het.

What were Colonel Goosen's words to you? -- Hy het gesê ons moet sover moontlik nie mense op die 5de vloer ondervra nie aangesien daar nog nie traliewersperrings aangebring is nie.

Is it practice for a circular like the circular dated the 14th of March, 1978, to be circulated by the officer in charge of the branch amongst his subordinate officers? -- Dit is korrek. (20)

When Colonel Goosen gave his instruction, he must have been aware that you and your squad would from time to time interrogate persons on the 5th floor of Sanlam Building? -- Ek het aan kolonel Goosen gesê dat ons.. ek glo nie ons sal mense daar ondervra nie aangesien ons kantore te New Brighton het.

When did you tell Colonel Goosen this? That you had offices at New Brighton? -- Die dag toe hy vir my gesê het van sy opdrag. (30)

When would he have given you this instruction? What month/....

month of the year was it? -- Ek dink.. ek kan nie onthou nie, dit is toe ons daar ingetrek het.

Did you in fact have offices at New Brighton Police Station where you could interrogate detained persons? -- Ons het. Gehad.

HOF: U sê u het gehad? -- Ons het gehad.

DR. COOPER: And you had them until when? -- Ongeveer 'n week voordat die oorledene tot sy dood geval het.

Did you tell Colonel Goosen that approximately a week before the deceased met his death in fact you no longer had (10 offices at your disposal at New Brighton Police Station? -- Nee.

Until a week before Tabalaza's death, had you interrogated any persons on the 5th floor of Sanlam Building? -- Nee.

Had any subordinates interrogated any persons on the 5th floor of Sanlam Building? -- Nie seker my kennis strek nie.

Do you know why Colonel Goosen didn't follow the usual procedure and bring the circular dated the 14th of March, 1978, pertinently to your notice? -- Nee, ek weet nie. Ek kan miskien net meld dat hierdie sirkulêre gebêre word by 'n klerk en omdat alle offisiere en alle manskappe hierdie (20 omsendbriëf geteken het, dan word dit by die klerk gebêre. Ons was toe nie ingetrek in daardie kantore nie, dit is al.

You had read the circular, had you not? -- Ja, ek het.

This circular was specifically sent out by head office, was it not, as a precaution, was it not? -- Dit is reg.

To prevent what? -- Om persone in ^hshouding te beskerm.

And wasn't it in response to a great deal - I am not going into the justification of it - of criticism, public criticism about detainees having met their death while in detention? -- Wel ek weet nie.

You never read about the criticism that had been levelled

? ?
with right from time to time when detainees had died while in detention? -- Ek hetin die koerante gelees.

Do you consider that the circular was sent out to protect persons in detention? -- Dit is reg.

To protect them against what? -- Selfmoorde, beserings.

Do you agree with me this was an important circular? -- Ek stem saam.

And that when Lungile Tabalaza was being interrogated, the interrogator was in breach of this circular? -- Ek weet nie of hy kennis gedra het van die - (10

Objectively speaking he was in breach of this circular? -- Dit is reg.

The circular is very clear, is it not? -- Dit is korrek.

You are not permitted to interrogate a detainee on the floor of a building, other than the ground floor, unless the office is properly protected, guarded? -- Dit is korrek.

You are responsible in a sense for the acts of your subordinates, aren't you? -- Ek stem saam.

Why did you permit sergeant Nel to interrogate Lungile Tabalaza in his office on the 5th floor, on the 10th of July, 1978 although there were no bars across the window? (20
-- Ons het geen ander plek gehad nie. Dit was ons kantore.

Did you try to find accommodation at New Brighton on the 10th of July for the interrogation? -- Nee.

You didn't even try to find out whether there was accommodations available on the 10th of July, at New Brighton? -- Nee.

You in your affidavit told us that you wanted to report the death of Tabalaza to Colonel Goosen? -- Dit is korrek.

But Colonel Goosen was out and you spoke to Major Fischer? -- Dit is korrek.

Did Major Fischer immediately raise the point about the unguarded window? — Nee, nie sover ek kan onthou nie.

When Colonel Goosen arrived did you report to him? — Ek het.

That Lungile Tabalaza had jumped through a window? — Ek het.

Did Colonel Goosen not then rebuke you for permitting the interrogation in this room? — Nee.

Do you know why he didn't? — Ek weet nie.

What did Colonel Goosen say when you reported that Lungile Tabalaza had jumped through the window? — Hy het — ek is jammer nou as ek nie die woorde gaan gebruik nie, hy sê "Flippie, ons altwee is in die moeilikheid." (10)

Did he explain why you were both in trouble? — Nee, hy het nie.

Did you ask him why he felt you were both in trouble? — Nee.

What did you say to Colonel Goosen? — Ek kan nie onthou nie.

Did you accept that you were both in trouble? — Ek het (20) gedink ek is in die moeilikheid, ek kan nie aanvaar dat die kolonel ook in die moeilikheid is nie.

Why did you accept that you were in trouble? — Omdat hy gesê het ons is in die moeilikheid.

Didn't you want to know why he felt ^{that} you were both in trouble? — Nee.

What kind of trouble did you think you were in? — Ek het gedink dat daar 'n ondersoek gehou sal word, 'n moontlike verplasing.

What did you think the charge was going to be against you? — Geen kriminele klagte nie. (30)

We are not talking about a criminal.. we are talking about a departemental charge? -- Omdat ek miskien nie kolonel Goosen se mondelinge instruksie nagekom het nie.

Did you feel that you had disobeyed his oral instruction to you? -- Nie eintlik nie. Ek het geen ander kantoor gehad om die man te ondervra nie.

Major, in point of fact during the course of the morning, the 10th of July, certain offices on the 5th floor, were properly barred? -- Nee, nie sover as my kennis strek nie.

(10)

When you arrived at 11:30 - let's start at the beginning of the day, the chronological sequence. On the morning of the 10th of July, 1978, workmen arrived at the 5th floor? -- Dit is korrek.

Did you know they were coming there? -- Nee.

Upon your arrival you must have realised or learnt what they were doing there? -- Toe ek uitgestap het 9 uur toe het ek hulle gesien daar kom met - toe weet ek hulle gaan nou tralies en traliesversperring voor die vensters en hier by die deur aanbring."

(20)

Obviously you are in charge of the 5th floor, or were in charge of the 5th floor? -- Dit is korrek.

And you wouldn't allow unauthorised persons to be on the 5th floor? -- Nee, ek stem saam.

And any persons coming to work on the 5th floor would have to do that either with your permission or your knowledge? -- Dit is korrek.

And on the morning of the 10th of July, you knew these men were working, were going to fit the windows with bars? -- Dit is reg.

(30)

In fact Mr. Scholtz who was in charge of the little work/.....

work group, did he report to you or speak to you? — Nie sover ek kan onthou nie.

Who had authority to tell Mr. Scholtz where to work that day? — Luitenant van Greunen op die 6de vloer.

Did Lieutenant Van Greunen actually come down to the 5th floor that morning of the 10th of July? — Ek weet nie.

How did you know that Van Greunen was in charge of or was the person who had authorized the fittings of bars to the windows on the 5th floor? — Hy doen alle korrespondensie, hy doen die aanvra vir enige verandering. (10)

Did you see these workmen bring material and tools onto the floor? — Dit is reg.

Did you see them starting to work? — Dit is reg.

Where did they start work? — Hulle het tralies ingedra en in die kantoor van sersant Nel gesit.

That is room 511? — Dit is korrek, en in die kantoor langsaan.

What number room is that? 510? — Ja, ek dink so.

Yes? — En ek het hulle gekry waar hulle besig was om die deur op die staal - of die traliewersperring van die hoofingang te boor en in te sit. (20)

That was when you returned at 11:30? — Dit is korrek.

Before you left that morning - when I say that morning, the morning of the 10th of July, 1978, left your office - sergeant Nel was on duty? — Dit is korrek.

Was Lieutenant Verkuil there? — Dit is korrek.

Mene there? — Dit is korrek.

COURT ADJOURNS / COURT RESUMES:

HOP: Majoor de Jongh, u verstaan dat u nog onder eed is? — Dit is reg. (30)

Gaan maar voort asseblief, dr. Cooper.

DR. COOPER / ..

DR. COOPER (Contd.) Major de Jongh, when you returned to Sanlam Building on the morning of the 10th of July, 1978, that was about 11:30 ?— Dit is korrek.

And sergeant Nel was then interrogating the man Lungile Tabalaza? — Dit is reg.

In room 511? — Dit is korrek.

You could see when you entered room 511 at 11:30, that the grill had not been attached to any of the windows? — Dit is reg.

The windows in that room we are talking about? — Dit is reg.)10

But you knew that the workmen had been working on the floor since early morning? — Dit is reg.

Why did you not tell sergeant Nel "Look here, you can't continue interrogating this man in this room, there are no bars across the window"? — Nee, ek het nie.

Was it not your duty to have done so? — Ek sal nie so sê nie. Die oorledene het gesit, hy was op sy gemak. Hy was heeltemal op sy gemak.

Is that the only reason why didn't tell Nel to go and interrogate the man in another room? — Wel dit is die enigste kamer wat daar beskikbaar was, was in sersant Nel se kantoor. Ek het nie geweet van 'n ander kamer wat tralies aan het nie. (20

Did you not make enquiry.. any enquiries? — Nee.

You didn't ask the foreman who was busy working on the floor whether any rooms had now been properly barred? — Nee.

Why didn't you ask him? — Ek het dit nie nodig geag nie.

In fact according to him round about half past 11, he had already fixed bars to the windows of certain rooms? — Nie sover my kennis strek nie, ek weet nie van dit nie.

But/....

But that was his evidence and you are not in a position to dispute his evidence? — Ek kan dit nie ontstry nie.

Did you inform sergeant Nel of Colonel Goosen's oral instruction to you? — Nee.

Was it not your duty to have done so? — Ek moes seker maar ek het nie.

Why did you not carry out your duty? — Ek kan nie daardie vraag antwoord nie. Ek het net dit nie gedoen nie.

You appreciated that Colonel Goosen's instruction to you was an important one? — Ja. (10)

And yet you failed to instruct your subordinate, Sergeant Nel about it? — Ek het nie.

In the result Sergeant Nel has of course been affected by that failure of yours to tell him of Goosen's instruction? — Ek verstaan nou nie.

Well, you had been transferred from the Security Police, haven't you, to the murder and robbery squad? — Nee, ek was nie.. ek was na Johannesburg verplaas, nie na die moord- en roofafdeling nie.

Are you still in the Security Police? — Nee. (20)

To which branch of the police have you been transferred? — Speurafdeling.

And Sergeant Nel has been transferred to the murder and robbery squad in Port Elizabeth? — Dit is korrek.

What was the reason for your transfer? — Moontlik as gevolg van hierdie springery.

Because you disregarded the instruction? — Dit is moontlik.

Why do you say it is possible that that was the reason for your transfer? — Ek weet nie wat die Kommissaris besluit (30) het nie. Ek het nie die Kommissaris gevra nie, ek kan hom

nie vra nie.

Were you never officially informed why you were being transferred?— Nee.

Have you never learnt from any person or any source why you had been transferred?— Nee.

Are you not aware of the Minister's press statement? — Ek is bewus van die Minister se persberig.

When a person appears before a disciplinary board and this was disciplinary board before whom you appeared, was it not? — Nee. (10

Well, what kind of board was it? — Dit was net 'n navraag.. 'n ondersoek gehou.

What was the enquiry? — Onderzoek was in verband met die spring van die oorledene.

What precisely was the person holding this enquiry trying to ascertain? — Of daar nalatigheid aan ons kant was.

Negligence on your part? — Ja, aan my kant.

Negligence on the part of any person, any other member of the police force? — Ons almal wat betrokke was met Lungile Tabalaza. (20

Who were the individuals concerned? — Dit was ek en sersant Nel.

And who else? — Dit is al wat betrokke was met Lungile Tabalaza.

Were the findings of the Board ever or the enquiry ever published? — Nee, nie sover ek weet nie.

Now the person who held this enquiry was it Major General Frederick Lodewyk Christiaan Engels? — Dit is korrek.

Do you construe your transfer as a finding that you were negligent?— Herhaal net weer asseblief?

Do you construe - (tussenbeikoms) — Nee, verduidelik net asseblief?

Vertolk u u verplasing as 'n bevinding dat u nalatig was? — Ek weet nie, ek kan dit nie sê nie.

Have you at any stage been rebuked, reprimanded for breaching the circular order of March of 1978? — Nee.

Now major de Jongh, when you — is it normal for a person who is being interrogated to sit on the floor? — Bantoes ja.

Why in the case of Africans? — Eerstens volgens die Xhosa-geloof kyk hulle op na 'n Witman en tweedens is dit 'n sielkundige uitwerking. (10)

Did you approve of sergeant Nel interrogating Lungile Tabalaza while sitting on the floor? — Dit is reg.

Did you actually speak to Lungile Tabalaza when you arrived in sergeant Nel's office that morning at 11:30? — Nee.

What did sergeant Nel say to you when you entered the room? — Ek het aan sersant Nel gevra wat seek die man hier? Hy het toe aan my gesê dat hierdie man gearresteer was weens die brand van 'n voertuig en die roof van die bestuurder en dat die man nog ander sake erken. Hy het ook gesê dat die man en 'n ander man gearresteer was en dat daar (20) nog 'n derde persoon seek is.

What did you say in reply? — Ek het niks gesê nie.

You say in your affidavit that the suspect, Lungile Tabalaza, appeared to be at ease? — Dit is reg.

What did you do to ascertain whether in fact he was at ease? — Ek het niks gedoen nie. Ek kan sien.

You went through to your office? — Dit is korrek.

When again did you speak to Nel, or did Nel speak to you that morning? — Dit was toe ek van die 6de vloer afgekóm het, toe het ek na my kantoor toe gegaan. Toe het sersant (30) Nel na my toe gekóm en vir my gesê die man wil 'n verklaring

maak.

How did you at any time see Jali? You know who Jali is now. In Sergeant Nel's office? — Nee, ek kan nie onthou nie.

After you returned to your office at 11:30 that morning, did you see Jali? — Ek kan nie onthou nie.

Nel had told you that Lungile Tabalaza and another man had been arrested? — Dit is korrek.

Did you ascertain who this other man was? — Nee.

Now you 'phoned the magistrate at 13h30, that is half (10 past one, was that during lunch hour? — Dit is korrek.

It is an unusual time to 'phone a magistrate's court, is it not? — Dit is. Ek het eers geskakel, ek kon nie antwoord kry nie. Ek het toe omtrent so kwart voor 2 geskakel.

Did you 'phone at half past 1 because you considered the matter to be urgent? — Nee.

Why did you then 'phone at half past 1? — Sersant Nel het vir my gesê die man wil 'n verklaring maak en ek moet asseblief reël vir 'n bekentenis, toe skakel ek. (20

Where was Lungile Tabalaza when you were 'phoning the magistrate? — Ek weet nie.

And after you had arranged an appointment with the magistrate, where did you go? Where did you meet Tabalaza? — Ek het Tabalaza by die Nie-blanke kantore ontmoet.

Who was guarding Tabalaza? — Ek weet nie wie het agter hom gekyk nie.

Apart from Tabalaza who else was in the room, room 518? — Ek weet nie wie almal daarin was nie, maar Tabalaza het by die deur uitgekom saam met Bantoekonstabel Mene. (30

Where was Nel when you went to room 518? — Hy was saam

met my.

Did either you or Nel talk to Tabalaza? — Ek het met hom gepraat en Nel het met hom gepraat.

What did you say to Tabalaza? — Ek het in Engels met hom gepraat; ek het hom gevra: "Are you the person who wants to make a statement to the magistrate?" Hy het bevestigend geantwoord.

And Nel what did Nel have to say? — Ek weet nie wat het Nel met hom gepraat nie, hy het Khosa gepraat met hom.

How many of you took Tabalaza to the magistrate? — Dit (10 was myself, luitenant Verkuil en Mene.

Why was it necessary for three of you to accompany Tabalaza to the magistrate? — Dit was nie nodig nie.

Why DID three of you then accompany him to the magistrate? — Ek het net vir luitenant Verkuil gevra om saam met my te gaan.

Just for the ride? — Moontlik net vir die ry.

Didn't Lieutenant Verkuil have better things to do than to go for a ride? — Ek weet nie of hy iets anders gehad het om te doen nie. (20

What did Nel say to you before you took Tabalaza to the magistrate to have a statement taken from him? — Wat het Nel vir my —?

What did Nel say to you before you took Tabalaza to the magistrate to have a statement taken from Tabalaza? — Nee, hy het niks gesê nie.

Did Nel not indicate the extent of Tabalaza's involvement? — Nie op daardie stadium nie. Toe ek vir Tabalaza die eerste keer gesien het, toe het Nel vir my vertel.

Was that the only occasion on which Nel told you of Tabalaza's involvement? — Dit is korrek. (30

Now you went to the magistrate's court and you made contact with the magistrate, we know that and you handed over Tabalaza to the magistrate?— Dit is reg.

And you say that you and Verkuil then went off, leaving Mene behind?— Dit is korrek.

And you met Tabalaza and Mene later in the charge office? — Dit is korrek.

Which is part of the Magistrate's Court building?—Dit is korrek.

Now captain, at the charge office exhibit DD was handed (10 you. Exhibit DD was A.19, that is the statement made by Tabalaza to the magistrate?— Dit is korrek.

Who handed it to you?— Bantoeconstabel Mene.

Who was present when Mene handed exhibit DD to you?— Mene, Tabalaza, Verkuil.

What did Mene say when he handed exhibit DD to you? — Niks gesê nie.

What did you do when exhibit DD was handed to you? — Ek het die verklaring gelees.

And Verkuil did he also read it?— Ek weet nie. Ek (20 het dit nie vir hom gegee nie.

Did Mene read exhibit DD?— Nee.

And you read in this statement that Tabalaza told the magistrate Mr. Nel had said that I must repeat the same statement I've given him? You read that?— Dit is reg.

And you also read, and I am translating freely, that Tabalaza said to the magistrate "It is not that I want to make a statement, I am frightened that if I don't make a statement, I will be beaten when I am taken back to Sanlam Building"? — Dit is korrek. (30

And the statement - which is a very short one - ended up

by/....

by saying the deceased, Iungile Tabalaza, saying: "I do not wish to make a statement. They said I must"? — Dit is korrek.

You read that — in the charge office? — Ja, dit was in die klagtekantoor.

What comment did you make when you read this statement? — Niks nie.

Were you surprised? — Nee.

Why not? — Dit gebeur dikwels dat n beskuldigde sê hy is bang hy gaan geslaan word. (10

How often does that occur? — Dit het n hele klomp keer gebeur al.

How often has an accused been taken to a magistrate and has told the magistrate that he doesn't wish to make a statement and that he fears he'll be beaten? — n Hele klomp kere al, ek weet nie hoeveel keer nie maar ek dra kennis van n klomp keer.

By a lot do you mean a dozen, a half a dozen? A lot is as long as a piece of string? — 20 - 30 keer.

Over what period of time? — Gedurende die onluste. (20

HOF: Majoor, ek wil net duidelikheid hê omtrent hierdie saak. Praat u nou van beskuldigdes wat, vir die landdros gesê het terwyl daar bekentnisse geneem word of ook beskuldigdes wat dit in die hof gesê het by hulle verhoer? — Nee, dit is van die bekentnisse en dan — (tussenbeikoms)

Praat u net van bekentnisse? — Net van bekentnisse.

Of praat u ook van die wat dit in die hof gesê het... (tussenbeikoms) — Nee, net van bekentnisse.

DR. COOPER: Have you ever investigated a fear of this nature? — Nee.

Is that because you just accept that such fears are grounded? — Ek weet sersant Nel slaan nie; ek het geen

waarde geheg aan daardie verklaring nie.

How do you know that that morning while you were away, sergeant Nel had not subjected Tabalaza to an assault? How do you know? — Nee, ek weet nie. Net volgens die verklaring meld hy "ek was nie aangerand nie".

HOF: U bedoel die oorledene meld so? Is dit die oorledene wat se hy was nie aangerand nie? — Dit is reg.

DR. COOPER: But the deceased, Lungile Tabalaza, had said "I am frightened. If I don't make a statement dan sal ek geslaan word, then I will be beaten when I am taken back to Sanlam Building"? — Luitenant Verkuil en my kantoor is net langs sersant Nel se kantoor en as hy aangerand sou geword het, dan sou ons dit gehoor het en ons sou stappe geneem het. (10)

But was it not your duty to ascertain from Lungile Tabalaza why he feared that he would be beaten if he were taken back to Sanlam Building? — Ek het geen waarde aan daardie ding geheg nie, aangesien ek geweet het hy sou nie daar geslaan gewees het nie en ek sou toegesien het dat hy nie daar geslaan gewees het nie. (20)

But that doesn't answer the question as to why he feared that if he were returned to Sanlam Building he'd be beaten? — Ek weet nie hoekom was hy bang nie.

You did not know what had happened during Lungile Tabalaza's interrogation that morning while you were away? — Nee, ek weet nie.

Threats may have been made that you know nothing about? — Ek weet niks vandit nie.

Would it have been improper to have threatened Tabalaza while he was being interrogated that morning? — Herhaal net asseblief?

Would it have been improper for anybody to have

threatened Tabalaza while he was interrogated that morning? — Dit sal gewees het.

And if you had become aware that threats had been made to Tabalaza, what would you have done about it? — Ek sou die aangeleentheid ondersoek het.

How would you have investigated it? — Ek sou Tabalaza ondervra het. 'n Verklaring van hom gekry het.

And what about the person who is alleged to have made the threats, what would you have done about him? — Ek sou hom ook ondervra het. (10)

As a fact you did not know whether Tabalaza had genuinely feared that he would be assaulted if he were returned to Sanlam Building without having made a statement? — Ek sou toegesien het dat hy nie aangerand geword het nie.

Would it have been improper for Sergeant Nel to have told Tabalaza that day, or any other person who he was interrogating that day: "If you don't make a statement, you'll be locked up.... I can detain you for 10 years?" Would it have been improper for him to have made a statement of that nature? — Ja, dit sou gewees het. (20)

Would it have been improper if he said to either of these boys: "If you don't tell me the truth, I'll keep you in detention for 10 years"? — Ja. Dit sou gewees het.

And if you had become aware of such a threat made to a person being interrogated, what would you have done about it? — Ek sou 'n verklaring gevat het van die persoon en die persoon wie die dreigement geuite het, sou ek genader het.

What would you have done with this statement? — As daar gegronde rede was, dan sou ek volgens die regulasies, polisie-regulasies opgetree het. (30)

Which police regulations would you have invoked?

— Wel/..

— Wel ek sal nou eers die polisie-regulasies moet deurgaam.

Are there police regulations? — Daar is.

And what happens to a policeman who contravenes police regulations by threatening a person that he'll be kept in detention for 10 years if he doesn't tell the truth? What happens to him? (Indistinct) — Daar word departementele stappe geneem.

What can happen to him then? — Departementele stappe.

What are departmental steps, I don't know? — Dit is 'n verhoor, 'n polisie verhoor.

(10)

What is the punishment? — Dit hang nou af.

Let's come back to my question which is that as a fact you did not know whether Langile Tabalaza genuinely feared that he'd be assaulted if he were returned to Sanlam Building? — Ek het dit nie geweet nie.

And as a fact you never attempted to discover from Tabalaza why he said he had this fear? — Nee, ek het nie.

Without asking him, you couldn't establish whether his fears were genuine or not? — Ja, ek het niks met hom gepraat nie.

(20)

Was it not your duty to attempt to establish whether or not he had a genuine fear? — Soos ek reeds gesê het ek het geen ag op daardie verklaring geslaan nie. Aangesien ek geweet het hy sou nie aangerand gewees het nie.

But weren't you interested to know what had given rise to this fear which Tabalaza had expressed to the magistrate? Weren't you interested to know what had given rise to this fear which Tabalaza had expressed to the magistrate? — Nee.

So you didn't care whether his fear was genuine or not? — Nee, dit is nie dit nie. Dit het baie gebeur waar

(30)

mense/...

mense sê hulle is bang.

May be you'll be able to tell - (interrupted) —
Of dat hulle geslaan gaan word en dan is hulle nooit
geslaan nie.

By telling you that he wish to make a statement to
the magistrate and then failing to make a statement to the
magistrate, Tabalaza had wasted your time, had he not? —
Dit is reg.

It wasted your time, Verkuil's time and Mene's time?
— Dit is reg. (10

Did you think he was playing the fool with the police?
— Nee, ek sal nie so sê nie.

What do you think he was up to? — Ek het net gedink
hy wil hom verontskuldig.

Surely you wouldn't thought that? He pretends the
one moment that he is going to make a statement to the
police, he goes to the magistrate and then he fails to make
a statement. What game was he playing with you? — Ek het
gedink hy wil nie die hele storie of hy wil nie die storie
aan die landdros vertel nie. (20

Major, the magistrate, Mr. Lubbe, gave evidence in
this Court and he has a clear recollection that he spoke
to you about Mene.. about Lungile Tabalaza's fear? — Nee,
hy maak 'n fout.

Why should he make a mistake? — Ek weet ek is reg,
hy het 'n fout gemaak.

I am suggesting to you that he did speak to you. — Hy
het nie.

And that your reaction was in keeping with your attitude
in the witness box that you didn't care about this fear
that Lungile Tabalaza had expressed? — You thought it
was groundless. — Hy het nie net my gepraat nie. /..579

Verkuil - did you and Verkuil discuss this statement that Iangile Tabalaza had made?— Nee.

Did Verkuil ask you what was in the statement? — Nee.

In the charge office did you speak to Tabalaza? — Nee.

Is it not correct that Verkuil read the statement in the charge office? — Nie sover ek kan onthou nie.

And in the car trip from the charge office to Sanlam Building, did you ^{not} discuss this statement? — Nee.

Did you not rebuke Iangile Tabalaza? — Nee.

Weren't you irritated, annoyed when Iangile Tabalaza (10) wasted your time and made these groundless suggestions to the magistrate? — Nee.

Did any member of the Security Police that day ask you what was in Iangile Tabalaza's statement? — Nie sover ek kan onthou nie.

Either before his death or after his death? — Ek kan nie onthou nie.

When you returned to Sanlam Building did Nel ask you what he said? — Niks gesê nie.

You've already told us that Lieutenant Verkuil didn't (20) ask you what was in exhibit DD, what was in Iangile Tabalaza's statement?— Nee, hy het my niks gevra nie.

After you discovered that Iangile Tabalaza had jumped from the building, did Nel discuss Tabalaza's statement with you? — Ek kan nie dit onthou nie.

If it had happened, do you think you would have remembered it? — Ek weet nie. Ons was geskok gewees en so baie mense het my ondervra.

When you returned from the Magistrate's Court, from the charge office, what happened to Verkuil? — Hy het (30) toilet toe gegaan.

Which floor? — Dit is tussen die 5de en die 6de vloer.

Where did you and Mene and Lungile Tabalaza go? —

Ons het gestap tot by sersant Nel se kantoor.

Yes, did the three of you enter sergeant Nel's office?
? — Ek en Tabalaza het die kantoor binne gegaan. Ek
weet nie Mene.. ek dink hy het aangestap.

Now Sergeant Nel was expecting you to return with a
confession? — Dit is korrek.

And what did you return with? — Net n verklarinkie.

A useless statement? — Dit is korrek. (10

In which Lungile Tabalaza expressed the fear of being
assaulted? — Dit is korrek.

Are you sensitive to allegations that you have assaulted
a prisoner or a prisoner being interrogated? Would you be
sensitive to it? — Nee.

Sergeant Nel would he not be sensitive to an allegation
that he was treating a prisoner improperly? — Nee.

Don't you think that allegations of that nature is a
reflection upon you? — Ag u edele, daar word baie sulke
bewerings gemaak. Jy word lateraan gewoon aan die bewerings. (20

Are you saying by that that these allegations if they
had been made against you or against Nel or both of you
on a number of occasions? — Teen sersant Nel, teen myook
gemaak gewees.

Where did Nel read the statement? — In luitenant Verkuil
se kantoor.

According to Mene he said that after Lungile Tabalaza
had jumped out of the window, Sergeant Nel told him that he
had read the statement while he, Sergeant Nel, was standing
in his office? — Ek weet nie, maar ek weet net sersant Nel (30
het die verklaring in luitenant Verkuil se kantoor gelees.

Did you say to sergeant Nel when you handed him exhibit DD "hier is sy skuldbekenis"? -- Nee, ek dink ek het gesê hier is die verklaring.

But really reading that statement was a waste of time for Nel, wasn't it? -- Ek stem saam.

What did you say to Nel "The man has produced a (?) statement, he says we want to beat him at Sanlam Building"? -- Nee, ek het vir Nel gesê hier is die man se verklaring. Toe lees Nel die verklaring.

When you walked and Nel walked out of Nel's office into (10) Verkuil's office, you knew that Lungile Tabalaza was being left alone in Nel's office? -- Ja, hy was twee tree weg van ons gewees. Ek sal nie sê hy was allenig nie. Hy was twee tree van ons weggewees.

When you were in Lieutenant Verkuil's office with Nel, Lungile Tabalaza was in Nel's office? -- Dit is korrek.

They are two distinct offices? -- Dit is korrek.

And there was no person guarding Nel's office apart from Lungile Tabalaza? -- Dit is korrek.

You could still see that the windows weren't barred? (20) When you came in with Lungile Tabalaza? -- Dit is reg.

Didn't it occur to you that in view of the fact that Lungile Tabalaza had not made a confession to the magistrate, and that he said he feared that as he had not made a statement, he'd be beaten at Sanlam Building, would be beaten at Sanlam Building, that Lungile Tabalaza might fear the consequences of his statement to the magistrate? -- Nee, nooit opgekom by my nie.

That he might try at that stage to make a desperate attempt at escape? Did it not occur to you? -- Nee. (30)

Why didn't it occur to you? -- Die man het kalm voorgekom.

This man, Lungile Tabalaza, was calm before he made his statement to the magistrate? — Dit is korrek.

He appeared to be calm after he made the statement to the magistrate? — Dit is reg.

You made no attempt to find out what was going on.. in fact going on in his mind? — Nee.

You left him alone in room 511? — Dit is reg.

Did Nel make any comment to you when he read the statement? — Nee.

Are you on good terms with Sergeant Nel? — Dit is (10 reg.

You belong to the same squad? — Dit is reg.

You share confidently? — Dit is reg.

Your hopes and fears? — Dit is reg.

Isn't it asking a little much, ^{to accept} that you didn't comment to Nel when you arrived about the statement when you arrived in his office, after Mr. Nel had read the statement, he didn't say anything to you? — Kan ek net verduidelik?

HOF: Ja, verduidelik maar. — Ek het die verklaring aan sersant Nel gegee, sersant Nel het die verklaring gelees. Ek (20 het toe vir sersant Nel gesê hy moet probeer vasstel wie die derde persoon is. Ek het toe omgedraai en weggestap, sersant Nel het niks gepraat met my nie.

MR. COOPER: Was the implication that Sergeant Nel should try and find this out from Lungile Tabalaza? — Ja.

Did you expect sergeant Nel to continue with his interrogation of Lungile Tabalaza after you had brought Lungile Tabalaza back from the Magistrate's Court or from the charge office? — Wel, daar was n saak teen die man gewees, hy moes nou ander getuienis kry. Ek het nie verwag dat sersant Nel (30 verder, hom verder moet ondervra in verband met die beweerde misdade/..

misdade nie.

Did you not think of discussing with Sergeant Nel what would happen now? What you would do.. what he would do now? In view of the fact that Lungile Tabalaza had not made a confession to the magistrate? -- Nee.

Were you actually in your office when Sergeant Nel raised a hue and a cry? -- Ek was op pad na my kantoor toe; ek weet nie of ek in my kantoor was of net voor ek my kantoor binne gegaan het nie.

You heard sergeant Nel shout: "Where is the man now"? (10
-- Dit is reg.

Where was Nel then when he shouted this? -- Ek het hom ontmoet weer in luitenant Verkuil se kantoor.

Yes, you met in Verkuil's office and what happened there? -- Toe sê hy die man is weg, toe hardloop ek die gang af - (tussenbeikoms)

Is that in the direction of room 518, or which direction? -- Ja, dit is reg. Sersant Nel het in die teenoorgestelde rigting gehardloop.

Nobody thought of running to the window in room 511? -- (20
Wel ek het nie daaraan gedink nie.

Well now, you ran down to room 518, and then what did you do? Did you find anybody there? -- Ja, ek het vir.. ek het in die Nie-Blanke kantoor ingeloer en gekyk of die man nie daar is nie. Toe het ek die trappe afgehardloop. Toe het
Toe het twee Kleurling speurderkonstabel Fleeman my ingehaal by die trappe en gesê hy sal verder af hardloop. Toe het ek teruggegaan na Nel se kantoor toe.

Did you speak to Mene when you went to room 518? -- Nee, ek kan nie onthou nie, ek glo nie. (30

If you had spoken to him, you think you'd remember that?

-- Ja/..

-- Ja, ek glo so.

Now when you got back.. sorry, which room did you run back to or walk back to? Verkuil's room? -- Sersant Nel se kantoor.

When you got there, Sergeant Nel's room, office, was Sergeant Nel there? --- Ek dink so. Daar was baie mense daar gewees.

Did he speak to you? -- Sersant Nel?

Yes. -- Nie sover ek weet nie.

What did he do, sergeant Nel? -- Ek weet nie. (10

Did Sergeant Nel say to you, report to you that Tabalaza had jumped out of the building? -- Ja, hy het vir my gesê Tabalaza het uit die venster uitgespring. Ek weet nie wie was dit nie.

Did you see Mene afterwards? Did Mene come up to you at any stage? -- Ek kan nie onthou nie.

Mene - as far as you remember - didn't ask you what had happened to Tabalaza? -- Ja, ek kan dit nie onthou nie.

Did Mene at any stage ask you differentially why Tabalaza had jumped out of the window? -- Ek weet nie, ek kan nie onthou nie. (20

If he had asked you, do you imagine you'd remember? -- Ek weet nie. Daar het so baie mense my gevra.

After Tabalaza had jumped from the building, did any person at any stage discuss Tabalaza's statement to the magistrate with you? -- Ek dink kolonel Van der Merwe.

Any other person? -- Ek weet nie of kaptein Strydom nie.. ek glo nie maar ek dink kolonel Goosen.

And where was the statement at the time? -- Die verklaring was op sersant Nel se tafel. (30

Who had put it there? -- Ek weet nie.

Mene/..

Mene certainly didn't come and ask you about the statement? -- Nee, ek weet nie.

In fact you'd ^{have} been very surprised if Mene had come and asked you about Tabalaza's statement? -- Ja, ek glo so.

Do you agree with me? You've just nodded your head. -- Ja, ek glo so.

What were you asked about the statement? By Colonel Van der Merwe? -- Hy het gevra waar is die verklaring. Hy het eers die storie by ons vasgestel, ons ondervra en toe (10 vra hy waar is die verklaring, toe handig ons hom die verklaring.

Wie is "ons"? -- Dit was ek, sersant Nel - daar was n hele klomp mense bymekaar.

And who handed the colonel the statement, you or Nel? -- Ek weet nie.

How did Nel take Lungile Tabalaza's death? How did he react? -- Ek dink hy was geskok. Ek weet ek het hom op een stadium, ek kan nie onthou op watter stadium nie, het hy op die vloer teen die muur gesit.

In which room? -- In sy eie kantoor.

On the floor the way Lungile Tabalaza had sat..? -- Nee, (20 hy het op sy hurke gesit.

What was he doing in this position? -- Ek dink hy het sy kop tussen sy hande vasgehou, as ek nie mis het nie.

Did you try and ascertain why he was sitting in this position? -- Nee.

Do you think it was an unusual position in which to sit? -- Dit was.

Did he appear to be a troubled man? -- Dit het vir my so gelyk.

Did he appear to have something on his conscience? -- Ek kan dit nie sê nie.

kruisie.

MNR. ERASMUS: Dankie, u kan dit maar teruggee aan sy Edelagbare. Was dit die onluste-eenheid se kantore? -- Dit is korrek.

Die kantore heeltemal aan die linkerkant daar waar Strandstraat geskryf staan? -- Ja.

Wie se kantore was dit daardie, die ander op daardie vloer? -- Dit was (onduidelik) majoor Snyman en ander lede.

Veiligheid? -- Veiligheid.

Maar nie onluste-eenheid nie? -- Nie onluste nie. (10)

Majoor, kan u vir ons sê wanneer hierdie onluste-eenheid gevorm was? -- 1976.

U was deurgaans lid daarvan? -- Dit is reg.

Kan u vir sy Edelagbare sê hoeveel sake u en u staf in daardie tyd ongeveer opgelos het? -- Ons het 2,000 arrestasies gedoen - ongeveer 800 sake. Die 2,000 is almal skuldig gevind.

Was daar baie beskuldigings, majoor? -- Daar was baie beskuldigings.

HOF: Hoe bedoel u beskuldigings?

MNR. ERASMUS: Teen u en u staf? -- Daar was. (20)

Van vrese vir aanranding? -- Dit is reg.

Van aanranding? -- Dit is reg.

Was hierdie net Landdroshof-sake? -- nee. Hoërhuofsake ook.

Was hierdie bewerings getoets in die howe? -- Dit is korrek.

Was daar enige.. op enige stadium gevind dat enige van daardie bewerings gegrond was? -- Nee.

Sersant Nel wanneer het hy by die onluste-eenheid aangesluit? -- 1976. (30)

Hy kon Xhosa praat? -- Dit is korrek.

Was/..

Was hy 'n waardevolle lid van hierdie eenheid? — Baie waardevol.

Het hy ook groot publisiteit gekry? — Dit is korrek.

Toe u nou die sogenaamde bekentenis ontvang en u sien die vrees wat daarin uitgespreek word, was daar by u enige vrees hoegenaamd dat hierdie man sou of kon aangerand gewees het? — Nee.

Was u oortuig dat enige sodanige vrees ongegrond is? — Ek stem saam daarmee.

Luitenant Verkuil se kantoor het gegrens aan sersant (10) Nel se kantoor? — Dit is korrek.

Is Luitenant Verkuil 'n betroubare offisier? — Baie betroubaar.

Het u op enige stadium gevind dat hy hom skuldig maak aan ontoelaatbare optrede of dit toelaat deur ander lede van die staf? — Nog nooit nie.

U het getuig, majoor, dat kolonel Goosen vir u gesê het dat indien moontlik u nie mense moet ondervra in kantore wat nie versper is nie of waar daar nie tralies voor die vensters is nie? — Dit is korrek.

Was daar enige — seker u kennis strek en ons weet nou (20) watter kantore onder u staf geval het op die 5de vloer van Sanlam — van daardie kantore wat versper was op daardie dag? — Nee.

Het u ander fasiliteite gehad op daardie stadium? — Nee.

Het u enigsins die moontlikheid voorsien of gedink daaraan dat enige persoon moontlik deur 'n venster op 'n 5de verdieping sou spring? — Nooit nie.

Wat u persoonlik betref, majoor, het u enige getuienis of vermoede of selfs gedagte gehad dat daar miskien by Tabalaza 'n politieke agtergrond kon wees? Of het u hom net (30) as 'n gewone misdadiger beskou? — Ek het hom as 'n gewone misdadiger/..

misdadiger beskou.

GEEN VERDERE VRAE NIE.

GETUENIS VIR DIE STAAT AFGESLUIT.

ONDERSOEK UITGESTEL TOT 27 SEPTEMBER 1978.

---ooOoo---

SAAK HERVAAT OP 27 SEPTEMBER 1978:

COURT: The evidence has been concluded. I am not calling on the Prosecutor to address the court, although the Inquest Act makes no provision that the Court be addressed by the legal representatives of the parties, I am nevertheless (10) requesting Dr. Cooper, appearing on behalf of the next of kin of the deceased, and Adv. Erasmus who represents the Department of Police, to address the Court.

The two gentlemen are requested to confine themselves to the evidence placed before the Court and to those matters that may assist the Court to come to a just decision in this matter.

I now call upon Dr. Cooper to address the court please?

DR. COOPER ADDRESSES COURT.

MNR. ERASMUS SPREEK DIE HOF TOE. (20)

---ooOoo---

UITSpraak.

Hierdie is n geregtelike nadoodse ondersoek aangaande die afsterwe van Lungile Tabalaza. Aanvanklik het Advokaat Strauss, die Adjunk-Prokureur-Generaal, die hof bygestaan met die ondervraging van die getuies en later het n aanklaer Landdros J. Lutge hierdie taak alleen behartig. Die hof spreek sy dank teenoor die twee here uit vir die bekwame en onpartydige wyse waarop hulle die hof bygestaan het.

Dr. Cooper aanvanklik bygestaan deur Advokate Kies en Poswa en later slegs deur Advokaat Kies het namens die (10 naasbestaandes van die oorledene opgetree. Hulle het die belange van hul kliënte op n prysenswaardige wyse behartig.

Advokaat Erasmus bygestaan deur Advokaat Hofmeyr het ewe-cens op n bekwame wyse ongesien na die belange van die polisie. Die hof se dank aan al hierdie here wat daarvoor gesorg het dat die ondersoek baie volledig en sorgvuldig in n kalme atmosfeer afgehandel kon word.

Die doelstellings van n geregtelike doodsondersoek is soos volg in Timol and Another vs. Magistrate Johannesburg, 1972(2) S.A. 281(T) op bladsy 292 gestel: (10

"The inquest must be so thorough that the public and the interested parties are satisfied that there has been a full and fair investigation into the circumstances of the death".

In hierdie geval is alle beskikbare inligting in die openbaar voor die hof gelê. My dank aan die ondersoekbeamptes Kolonel Van der Merwe en Kaptein Strydom vir hulle omvattende en deeglike ondersoek van die aangeleentheid. Talle getuies is geroep en onderwerp aan deurtastende ondervraging tot in die fynste besonderhede. (30

Die verklarings wat op die uitkenning van die liggaam van/....

van die oorledene betrekking het, is in die hof uitgelees en kragtens Artikel 13(1) van Wet No. 58 van 1959 ingehandig. Vervolgens is die volgende getuies aangehoor.

Ernest Kondile: Op 10 Julie 1978 om 07h10 het hy te Msimkastraat, New Brighton aflewering gedoen vir Sunblest Bakery. Hy was besig om 'n faktuur te voltooi toe hy deur die oorledene, ene Mabulu Jali en 'n derde persoon met messe aangehou is. In sy verklaring aan die polisie het hy gesê dat hy van tussen R80 en R100 beroof is. Toe Jali op 12 Julie 1978 in die Streekhof verhoor was, het die aanklaer aan die (10 hof gesê dat die bedrag R144,45 was. Tydens die ondersoek het die getuie gesê dat toe hy gebalanseer het, hy gevind het dat die bedrag R144 was. Die bedrag van R80 - R100 was slegs 'n beraming. Dr. Cooper het 'n punt daarvan gemaak dat die getuie se verklaring aan die polisie 13 Julie 1978 gedateer is, dat die getuie reeds op 10 Julie 1978 gebalanseer het en dat die bedrag in sy verklaring deus nie tussen R80 en R100 moes gewees het nie. Feit bly egter dat die juiste bedrag op 12 Julie 1978 in die streekhofklagstaat op 12 Julie 1978 vervat is. Die verklarings van getuies in geregtelike (20 nadoodse-ondersoeke word eers op skrif gestel, daarna getik en betdig. Die getuie se geskrewe verklaring is gedurende die ondersoek as 'n bewysstuk ingehandig. Die verklaring is 10 Julie 1978 gedateer. Die getuie se verduideliking dat die syfer van R80 - R100 slegs 'n beraming is, blyk dus juis te wees.

Nadat die drie Swart manne hom beroof het, het hulle die afleweringswa aan die brand gesteek. Die drie het voet in die wind geslaan. 'n Vriend van die beroofde, ene Pikoli, het die drie gevolg en gesien by watter huis hulle ingaan. Pikoli het teruggekeer en 'n rapport aan Kondile gemaak. Die polisie is ontbied. Pikoli het die polisie na die betrokke huis

geneem/..

klagtekantoor gebring en is later aan die Veiligheidspolisie oorhandig. Die klagtekantoorersant is baie besig op Maandagoggende en dithlyk baie duidelik uit Ngwenze se getuienis dat sy geheue hom in die steek gelaat het wat betref die fyner besonderhede waaromtrent hy ondervra is. Mens kan dit ook te wagte wees omdat die sersant nie intiem gemoeid was met die aangeleentheid nie en daar nie van hom verwag kon word om maande later alles tot in die fynste besonderhede te onthou nie. Die volgende staaf hierdie stelling: (10

Bladsy 204: "Who reported the incident? — I cannot remember."

Bladsy 205: "There were two suspects brought to the charge office.

Only two? Only two."

(Later sê hy wel daar was drie. In werklikheid was daar drie).

Bladsy 206: "They were sitting together or apart?

Well, they were just sitting next to each other."

(Juli sê hy en die oorledene het nie langs mekaar gesit nie).

Bladsy 207: "Can you give the names of the members of the Security Branch who turned up there? It was Warrant Officer Scheepers and Sergeant Nel." (20

(Hierdie polisiebeamptes sê dat hulle nie saam daar aangekom het nie).

Bladsy 208: "Both of them or only one of them? I cannot remember clearly now."

Bladsy 209: "Do you know when they left there, that is Sergeant Nel and Scheepers? No, I don't know."

Op bladsy 209 sê die getuie positief dat Nel en Scheepers nie drade by hulle gehad het nie en dat hy geen trane in die oorledene se oë gesien het nie. Later tydens die (30

ondervraging van Dr. Cooper is hy nie seker of hy trans gesien het nie.

Op bladsy 215 sê die getuie dat konstabel Dreyer die huiseienaar ontslaan en huistoe gestuur het voordat die Veiligheidspolisie opgedaag het. Volgens al die ander getuienis waaroor daar geen geskil of twyfel

bestaan nie, het sersant Nel die derde verdagte ontslaan¹.

Konstabel Dreyer is verbode aan die onluste-eenheid. Hy is na die toneel van die roof in Msimkastraat ontbied. Hy bevestig dat die inhegtenisname van die oorledene geskied het soos deur getuies Kondile, Pikoli en Hlabeni beskryf. Hy het die oorledene deursoek en 'n bedrag van R13,03 in sy besit aangetref. Konstabel Hlabeni het vir Jali deursoek en R3 by hom gekry. Geen wapens is in hulle besit aangetref nie. Die twee verdagtes het hulle nie teëgesit toe hulle geboei is nie. Die huiseienaar is ook in hegtenis geneem. Die drie gearresterdes is na New Brighton Polisiestasie geneem. Daar het die oorledene en Jali langs mekaar op 'n trommel gesit. Die huiseienaar het nie op 'n trommel gesit nie. Hierdie stelling verskil van die getuie Jali (infra). Die getuie het die polisiestasie verlaat en nie die huiseienaar ontslaan soos sersant Ngwenze beweer nie. 'n Driekwartier later is hy terug na die polisiestasie te New Brighton om 'n verklaring aan die Veiligheidspolisie te maak. Die getuie bevestig dat konstabel Hlabeni Xhosa met die drie aangehoudenes gepraat het. (10)

Sersant Nel is die belangrikste getuie. Sy ondervraging het vir langer as 'n dag geduur. Hy is 'n lid van 'n ondersoekspan wat gedurende 1976 saamgestel is om sake wat uit die onluste spruit te ondersoek. Tot April 1978 was die ondersoekspan te New Brighton Polisiestasie gehuisves en het hulle nie (30

onder die bevel van die hoof van die Veiligheidspolisie gestaan nie. Teen die middel van April het hulle kantore op die 5de vloer van SANLAM-GEBOU betrek en is hulle by die Veiligheidspolisie ingeskakel. Sy kantoor se nommer was 511. 'n Deur het van sy kantoor na dié van Lieutenant Verkuil gelei, vanwaar 'n verdere deur na die kantoor van Majoor de Jongh gelei het. Op 10 Julie 1978 het werkers van vroeg die oggend traliewersperrings voor die vensters van die kantore kom aansit.

Om ongeveer 9h30 het adjutant-offisier Scheepers die (10) getuie versoek om 'n roofvoerval te New Brighton te gaan ondersoek. Op Saterdag 8 Julie 1978 was daar 'n soortgelyke roofvoerval en die Ben Senukaskool is aan die brand gesteek. Die ondersoekspan het hieraan aandag gegee omdat daar vermoed was dat hierdie 'n hernude opvlam van die onluste kon wees. Die getuie is alleen daarheen. Hy tref die drie verdagtes daar aan. Hy het hulle boei laat losmaak. Hy het die oorledene na 'n kantoor geneem en hom ondervra. Terwyl hy met die ondervraging besig is, kom adjutant-offisier Scheepers by die kantoor in en lewer 'n boodskap van 'n Streekhofaanklaer⁽²⁰⁾ by hom af. Scheepers vertoef slegs oomblikke en vertrek weer. Hierdie getuie verskil van Jali (infra) en Ngwenze (supra). As gevolg van die inligting van die oorledene verkry, het sersant Nel die huisciensaar laat gaan. Aangesien hy vermoed het dat die werkers reeds die traliewersperrings voor sy kantoorvensters aangebring sou hê en hy sy werk ongestoord sal kan voortsit, neem hy alleen die oorledene en Jali in 'n motor na SANLAM-GEBOU vir verdere ondervraging. Hulle arriveer daar om ongeveer 11h00 maar die traliewersperrings was nog nie aan nie. Dit het los in sy kantoor gestaan. (30) Die getuie sê in sy verklaring:

"Ek/..

"Ek het toe hierdie versperrings wat op hul sykant teen die muur gestaan het, voor die venster op die vloer geplaas as 'n voorsorgmaatregel."

Dr. Cooper het 'n punt gemaak van die woord "voorsorgmaatregel". Nel het naamlik gesê dat hy nie bewus was van 'n omsendbrief wat 'n verbod geplaas het op ondervragings deur die Veiligheidspolisie in onversterkte kantore wat nie op die grondvloer geleë is nie. Voorts het Nel gesê dat die oorledene deurgaans op sy gemak voorgekom het en nooit enige vermoede geskep het dat hy sal probeer ontsnap nie. Sersant Nel se (10 verduideliking was dat hy nie weet waarom hy se gesê het nie.

Sersant Nel het die oorledene vir ongeveer 2 ure in sy kantoor ondervra terwyl Jali by die Nie-Blanke speurders in hulle kantoor was. Hy het die oorledene op die vloer laat sit sodat die oorledene na hom moet opsien as sy meerdere, wat 'n sielkundige uitwerking op die ondervraagde het.

Dr. Cooper voer aan dat dit onbehoorlike beïnvloeding was. Tydens die ondervraging was die oorledene op sy gemak en hy is toegelaat om twee sigarette te rook. 'n Ander getuie het later 'n leë sigarettedosie in die oorledene se sakke aange- (20 tref. Die kantoordeur het oopgestaan en die werkers wat die traliewersperrings aangebring het, het deur sersant Nel se kantoor gestap om gereedskap en materiaal in 'n aangrensende kantoor te gaan haal. Op 'n stadium tydens die ondervraging het majoor de Jongh ook by die kantoor ingekom. Nadat die oorledene vir sowat 'n driekwartier ondervra is, het hy slegs aandadigheid aan die roofvoerval wat daardie oggend plaasgevind het, erken. Speurderkonstabel Lokwe het by die kantoor ingekom en sersant Nel meegedeel dat Jali aandadigheid aan die misdrywe gepleeg op Saterdag 8 Julie 1978, erken. (30 Jali is geroep en die oorledene is met sy bekentnisse gekom-

fronteer. Daarna het die oorledene aandadigheid aan vyf verdere ernstige misdrywe erken. Dr. Cooper het aangevoer dat hierdie konfrontasie ook onbehoorlike beïnvloeding is.

Die oorledene se verklaring is in 'n register, wat vir die doel bygehou word, afgeskryf en is nie onderteken nie. Dr. Cooper kritiseer die verklaring omdat 'n getuie nie geteken het nie. Sersant Nel verduidelik dat die verklaring slegs ter inligting van die polisie was en geensins as getuienis beskou is nie.

Die oorledene het homself bereidwillig verklaar om 'n (10) verklaring voor 'n landdros af te lê. Majoor de Jongh vergesel van Luitenant Vercuil en konstabel Mene het die oorledene na 'n landdros geneem, waarop sersant Nel die ander verdagte (Jali) ondervra het en sy verklaring ook in die register afgeskryf het. Beide verklarings is ingehandig. Sersant Nel gaan voort:

"Om 14h40, terwyl ek in my kantoor alleen gesit het, het Majoor de Jongh met Bantoeman Lungile TABALAZA ingekom. Lungile het regoor die venster teen die muur gaan staan. Majoor DE JONGH het my kantoor verlaat. (20) Onmiddellik daarna het Majoor DE JONGH vir my gesê: 'Hier is die bekentenis'. Ek het van my stoel opgestaan, Majoor de Jongh gevolg tot halfpad binne die kantoor van Luitenant Vercuil, waar hy die bekentenis aan my oorhandig het. Ek het dit vlugtig deurgelees, wat ongeveer 'n half-minuut geduur het. Ek het onmiddellik weer teruggekeer na my kantoor en gevind dat Bantoeman Lungile TABALAZA weg is."

Alarm is gemaak. Sersant Nel en Majoor de Jongh het na oorledene in die gebou gesoek maar kon hom nie vind nie. Daar is toe opgemerk dat 'n venster oop is en dat die oorledene

onder in die straat lê. Sersant Nel was baie ontsteld en het met sy kop tussen sy hande gaan sit.

Adjutant-offisier Scheepers se getuienis klop vokome met die van sersant Nel.

Majoor de Jongh was die bevelvoerder van die ondersoekspan. Sy getuienis pas volkome in by die van sersant Nel, behalwe dat hy sê hulle om 14h55 vanaf die Landdroskantoor gekom het. Sersant Nel sê 14h40. Majoor de Jongh verklaar dat die Veiligheidshoof, Kol. Goosen, hom mondeliks meegedeel het dat ondervraging in versterkte kantore moet plaasvind. Hy (10) het nie die opdrag aan sersant Nel oorgedra nie.

Hy het konstabel Mene opdrag gegee om buite die landdros se kantoor te wag. Hy en Luitenant Verkuil is na Algoapark. Hulle het teruggekeer na die Nuwe Geregshowe klagtekantoor waar konstabel Mene die verklaring wat die oorledene aan die landdros gemaak het, aan hom oorhandig het. Hy het die verklaring gelees en die oorledene teruggeneem na SANLAM-gebou.

Die getuienis van die majoor is daarna weer dieselfde as dié van Nel. Hy het by die venster uitgekryk en n Swartman in Rodneystraat sien lê. Hy het daarheen gegaan en gesien (20) dat dit die oorledene is. n Straal bloed het van die oorledene afgestroom. Die voerval is by hoër offisiere aangemeld wat ondersoek kom instel het.

Konstabel Mene is aan langdurige ondervraging onderwerp. Sy getuienis vir sover hy in die prentjie kom, klop in alle opsigte met die van sersant Nel en majoor de Jongh.

Dr. Cooper het hom egter aangeval omdat hy nie die verklaring wat hy van die landdros ontvang het, gelees het nie. Hy verduidelik dat hy begin lees het, maar dat die handskrif onleesbaar was vir hom en daarom nie verder gelees het nie.

Mrs. Scholtz en Ndelebe het saam met ene Vale die tralie=versperrings/..

versperrings in die betrokke kantore ge-installeer.

Hulle het albei deur sersant Nel se kantoor gestap terwyl hy die oorledene ondervra het. Sy kantoordeur het oopgestaan. Volgens hulle waarneming het daar niks abnormaals geskied tydens die ondervraging nie. Hulle was die hele dag daar werksaam en het geen geluid gehoor wat op 'n aanranding kon dui nie.

Mr. Gerber het vir 'n trein gewag en het in die straat digby SANIAM-gebou gestaan. 'n Beweging by 'n venster op die vyfde vloer het sy aandag getrek. Hy sien 'n venster gaan oop. (10) Die oorledene klim vinnig uit. Hy gaan op sy hurke en skied homself uit van die gebou. Hy spring vorentoe uit. Hy trek 'n ent deur die lug en buig sy liggaam. Dit lyk asof hy op sy voete te lande wil kom, maar verloor sy ewewig en swaai. Hy het met die kant van sy kop in die straat geval. Die liggaam was in dieselfde posisie soos wat dit op die foto's is wat ingehandig is.

Daar was niemand anders sigbaar by die venster toe die oorledene uitgespring het nie. Die getuie het daar rondgestaan om die tyd te verwyl. Hy het op die kloktoring- (20) horlosie gesien dat die tyd 15h00 was. Sersant Nel gee die tyd aan as 14h40, en majoor de Jongh as 14h55. Hulle het nie gesê dat hulle spesifiek op hulle horlosies gekyk het nie of dat hulle horlosies ingestel was op die tyd van die kloktoringhorlosie nie. Op sterkte hiervan argumenteer Dr. Cooper dat die oorledene vir sowat 20 minute in sersant Nel se kantoor moes gewees het, voordat hy uitgespring het. Getuies Nel en de Jongh het egter onder eed gesê dat dit slegs sowat 'n halfminuut was.

Mabulu Jali is 'n 17-jarige Swart seun. Op 10 Julie 1978 maak hy 'n verklaring aan sersant Nel in SANIAM-gebou. Daarvolgens

het hy gedurende Mei 1978 met ene Bisto bevriend geraak. Die oorledene het hom by die vriendekring gevoeg. Bisto het hom oorgehaal om "saam met hom te loop en plekke afbrand". Gedurende Junie is hy en Bisto gevang deur "manne van die lokasie". Hulle is aangerand. Bisto sterf en Jali beland in die hospitaal. Op 8 Julie 1978 kom hy en die oorledene n Hi-Ace voertuig teë. Oorledene het geld van die bestuurder van die voertuig ge-eis en R63 van hom afgeneem. Die oorledene het petrol "oor die voertuig uitgestrooi" en Jali het dit met "n vuurhoutjie aan die brand gesteek". Hulle deel die geld. "Op Maandag 10 Julie 1978 het ek en Lungile (d.i. oorledene) weer n Sunblest voertuig geroof van n bedrag van R16. Hierdie voertuig was ook weer deur ons aan die brand gesteek. Ek het net R3 gekry van die buit. Daarna was ons deur die polisie in hegtenis geneem." (10)

Op 12 Julie 1978 staan Jali in die Streekhof tereg op twee klagtes van kwaadwillige saakbeskadiging (afbrand van die twee motorvoertuie) en twee klagtes van roof. Hy pleit skuldig op alvier die klagtes. Die aanklaer deel die hof mee wat die feite is en die hof ondervra hom kragtens Artikel 112 van die Strafproseswet. Die Staat beweer dat die bestuurder van die Hi-Ace bakkie van R150 beroof is. Jali sê:

"Dit is so maar by die voorval wat die aanklaer van gepraat het nou het ek net R60 gesien en Lungile het my net R30 daarvan gegee."

Verderaan sê hy:

"Stem jy dan saam met wat die Aanklaer die hof meedeel het? — Ek stem saam.

Ander woorde jy erken dat julle die bestuurder van

die voertuig aangerand het deur hom vas te struk en geld van hom uit die voertuig uit te haal? — Die klaer het met Iangile van die huis uitgekóm. Toe ek daar kom, het Iangile hom al beet gehad. Die klaer het toe die uitgewys waar die geld is, Iangile het hom toe gelos en die geld gaan neem, die geld aan my oorhandig, toe het hy die petrol besprinkel.

En wat het jy met die geld gedoen? — Ek het die geld weer teruggegee aan Iangile.

En hoeveel daarvan het hy aan jou gegee? — Hy het my (10 toe R30,00 van die geld gegee. Ek het die geld toe versteek en by die plek waar ek die geld versteek het, was Iangile teenwoordig. Toe ek weer, want ek was bang om dit daardie tyd, op daardie stadium, te gebruik. Toe ek weer daar gaan, was die geld nie meer daar nie en toe ek van Iangile probeer vra, het hy my net uitgelag.

En wie het die petrol aan die brand gesteek? — Toe ek daar kom, het Iangile al die voertuig met petrol besprinkel, hy het my toe die geld laat hou, daarna het hy (20 toe die vuurhoutjie getrek:

Voertuig aan die brand gesteek? — Ja.

En het jy en Iangile dit vooraf beplan? — Nee.

Wat se aandeel het die beskuldigde gehad in die aan brandsteking van die voertuig? — Ek het die geld vasgehou, en toe ek daar kom het hy al klaar petrol besprinkel daar, hy het toe gesê ek moet die geld hou en ek het niks in my sakke gehad nie, toe het hy die vuurhoutjie getrek. Ja, maar wat die hof wil weet is die beskuldigde het skuldig gepleit aan die klagte van opsetlike saakbe- (30 skadiging, dit is die aan brandsteking van die betrokke voertuig/..

voertuig. Nou is dit nie vir die hof duidelik hoekom nie? -- Ek het nie die voertuig aan die brand gesteek nie.

Dit is daarom dat die hof nie kan verstaan nie, ^{en} wat die hof by die beskuldigde om duidelikheid wil vasstel. Die beskuldigde het skuldig gepleit op hierdie aanklagte van kwaadwillige saakbeskadiging. Nou sê die beskuldigde dat hy dit nie gedoen het nie. Nou kan die hof nie verstaan nie. Sal die beskuldigde asseblief aan die hof verduidelik wat sy aandeel daarin was en waarom hy (10 dan skuldiggepleit het? -- Ek was teenwoordig gewees. Ja, maar die bestuurder van die voertuig was ook teenwoordig en seerskerlik is hy nie skuldig aan kwaadwillige saakbeskadiging nie? -- Hy het vir my geld gegee, dis hoekom ek erken.

Ja, jy erken dat jy aandadig was by die roof, maar wat van die kwaadwillige saakbeskadiging, die aan brandsteking en vernietiging van die voertuig? Het jy vir Iungile daarmee gehelp? -- Ek het nie.

Nou hoekom pleit jy dan skuldig? -- Ek het erken want (20 ek weet dat ek skuldig is omdat ek van die geld gebruik het.

Mr. die Aanklaer, ten opsigte van klagte 2 sal n pleit van onskuldig genotuleer word."

In die besonderhede aangaande die roof op 10 Julie 1978 het die aanklaer die hof meegedeel dat Jali R3 van die buit gekry het. Jali sê ^d onder andere die volgende aan die hof:--

"COURT ADDRESSES ACCUSED: In respect of counts 3 and 4, does the accused agree with the further information supplied by the State? -- It is so but the third person (30 came with petrol. I do not know him, he came there, greeted/..

greeted Iangile. He then threw a match at me and said that I should strike the match. I then struck the match and ran away.

Does the court understand correctly then that you admit that you and your two friends came to the van which was driven by the Sunblest Bakery driver and that you demanded money from him? — Yes, Iangile demanded the money from the driver.

And you were with Iangile? — Yes, I was present.

And Iangile threatened the driver? — Yes, the driver (10 then got out and ran.

And the three of you caught him? — Iangile and the third person caught him.

And what did you do? — When I arrived at them, they'd already caught him. I then took R2,00 which was in the driver's hand.

And what did you do with the R2,00? — I gave that to the New Brighton Police.

Why? — They demanded it.

And then you took the matches and you set the vehicle (20 alight? — I took the matches, they gave it to me because they shouted at me.

What did they shout at you? — They said I should set the vehicle on fire.

And then you did? — Yes.

And these two people that were with you, Iangile and the other one, were they your friends? — I do not know the third person. I only know Iangile.

Is he a friend of yours? — But he also I recently met.

Yes, but is he a friend of yours? — Yes, I've recently (30 known him, this year.

Yes/..

Yes, but the court wants to know if you were friends.

Not whether you knew him? — We had been friends.

Did you know it was wrong to do what you did? — No.

I ask forgiveness.

Yes, but did you know you were doing wrong? — I know

now that it is wrong."

Daar is vrylik uit die notule van die verhoor aangehaal omdat Jali tydens die doodsonderzoek gesê het dat sersant Nel hom voorgesê het wat om in die hof te sê en dat hy daaraan voldoen het. Dit blyk egter dat daar 'n groot verskil (10 tussen sy verklaring aan sersant Nel en sy verklaring in die hof is.

Jali is op drie klagtes skuldig bevind en tot altesaam 2½ jaar gevangenisstraf gevonniss.

Nà die verhoor neem kolonel Van der Merwe 'n volledige verklaring van Jali. Kolonel Van der Merwe is die Afbelings= speuroffisier van die Oos-Kaap en was as sodanig in bevel van die ondersoek na die dood van die oorledene. Die eerste paragraaf van die verklaring handel met die roofvoerval op 10 Julie 1978 en klop met wat die klaer Kondile sê, (20 asook met wat konstabels Hlabeni en Dreyer gesê het. Die daaropvolgende paragrawe stem ooreen met wat getuies Nel, de Jongh en Mene sê wat in SANLAM-gebou gebeur het voordat die oorledene by die venster uitgespring het.

Die verklaring sluit af:

"Oorledene het geen beserings aan hom gehad nie en het ook nie aan my gesê dat hy aangerand is nie. Ek het hom ook nie sien huil nie. Ons het nie ontspanning bespreek nie."

Tydens die ondersoek is Jali langdurig ondervra. Hy het die volgende getuienis bygevoeg:

1. Hy en die huiseienaar het saam op 'n trommel in die klagtekantoor te New Brighton gesit. Langs hulle was 'n kas en die oorledene het op 'n trommel aan die anderkant van die kas gesit.
2. Sersant Nel en adjudant-offisier Scheepers het elk met 'n draad in hulle hande opgedaag. Hulle het die oorledene weggeneem en toe hulle terugkeer, was daar tranes in die oë van die oorledene.
3. Hy het geen misdryf vrywillig erken nie. Die erkennings is onder dwang van hom verkry. Hy was met die oorledene (10 se verklaring gekonfronteer en dit het hom genoop om valse bekentenisse te maak. Hy het in die hof beken omdat die polisie vir hom gesê het om dit te doen.
4. Terwyl konstabel Mene sy vingerafdrukke in SANLAM-gebou geneem het en voordat sersant Nel hom ondervra het, het sersant Mene hom geklap. Mene ontken dit.
5. Konstabel Lokwe het vir sersant Nel gevra of hy iets aan hom (Jali) kon doen. Sersant Nel het gesê ja. Lokwe het egter niks "gedoen" nie. Sersant Nel ontken dit.
6. Hy verklaar dat die oorledene by die kantoor van die (20 Nie-Blanke speurders ingebring is. Sersant Nel het hom gevolg. Sersant Nel "het vir Iungile gevra waarom Iungile gesê het, toe hy na die landdros toe geneem word, dat hy geslaan is. Hy het Iungile aan sy baadjie gegryp agter die nek en hom getrek, hy is toe weg met hom en dit is toe wat ons uitmekaar is."

Die getuie sê dat hy hierdie dinge aan kolonel Van der Merwe gesê het, maar die tolk het gesê hy moenie van aanrandings vertel nie. Die tolk het wat hy gesê het ook aan kolonel Van der Merwe oorgeta. Kolonel Van der Merwe ontken (30 dat dit so is. Kolonel Van der Merwe verklaar dat Jali redelik/...

redelik goed Afrikaans kan praat. Hy het elke stelling van Jali wat deur die tolk aan hom oorgedra was, weer in Afrikaans aan Jali gestel en Jali het elke keer bevestig dat dit reg is.

Landdros de Waal Lubbe het om 14h10 op 10 Julie 1978 'n verklaring van die oorledene geneem. Op bladsy 1 van die verklaring is onder andere aangeteken:

"Is u deur enige persoon aangerand of gedreig met die doel om u te betyflloed om 'n verklaring af te lê? — Nee."

(10)

En verder:

"Het u vantevore 'n verklaring van dieselfde aard afgelê? — Ja, by SANIAM aan mnr. Nel vandag.

Waarom verlang u dan om die verklaring te herhaal? — Mnr. Nel het gesê ek moet hierdie selfde verklaring kom gee."

Op bladsy 2 staan daar:

"Dit is nie dat ek 'n verklaring wil maak nie. Ek is bang dat as ek 'n verklaring maak dan sal ek geslaan word as ek terug kom na SANIAM se gebou toe."

(20)

"Indien mnr. Nel nie gesê het u moet 'n verklaring hier kom maak nie sou u nogtans 'n verklaring wou maak? — Nee. Ek wil nie 'n verklaring maak nie. Hulle het gesê ek moet."

Die landdros sê indien die verklaarder senuweeagtig was of indien hy iets abnormaals aan hom opgemerk het, hy 'n nota daarvan op die verklaring sou aangebring het. Baie vrae oor aangeleenthede wat nie in die geskrewe stuk vervat is nie, is aan die getuie gestel maar hy kon die meeste van daardie dinge nie onthou nie. Die landdros is deur Dr. Cooper (30 gevra waarom hy nie stappe gedoen het om te verhoed dat die oorledene/..

oorledene aangerand word nie. Hy antwoord:

"Die man is na my gebring deur majoor de Jongh. Majoor de Jongh is 'n senior offisier daar. Ek het hom terug..... die verklaring nadat ek dit afgeneem het, ook aan majoor de Jongh gegee. Nou presies wat my woorde was weet ek nie. Ek dink ek het vir hom iets gesê tot die effek dat die man..... dat hy sê julle slaan hom of julle gaan hom slaan of wil hom slaan en hy is bang. Iets tot die effek, ek dink so. Onder die omstandighede het ek gedink as..... as die man (10 byvoorbeeld deur sersant Nel na my toe gebring was, dan sou ek miskien stappe geneem het, maar omdat die man na my toe gebring is deur Majoor de Jongh, het ek gedink dit is nie nodig nie. Ek het sy aandag daarop gevestig."

Op 'n vraag van die polisie se advokaat dat hy dalk nie die/oorledene aan majoor de Jongh oorhandig, antwoord hy:

"Dit is seker moontlik, maar ek sien 'n pretensie voor my, maar dit is seker moontlik."

En op 'n vraag dat hy so seker is dat hy sy kop op 'n (20 bok sal sit verklaar hy:

"Ek is redelik seker, maar ek mag 'n fout maak. Ek sal nie my kop heeltemal op 'n bok sit nie, maar half, half."

In die lig van hierdie getuienis, wat botsend is met dié van Majoor de Jongh, voer Dr.Cooper aan dat Majoor de Jongh se getuienis verwerp moet word. Die hof kan Dr.Cooper egter nie gelyk gee nie. Dit is duidelik dat Landdros Lubbe se geheue hom in die steek laat. Waarom sal Majoor de Jongh en konstabel Mene sê dat slegs konstabel Mene buite (30 die landdros se kantoor vir die verklaring gewag het en dat die/..

die verklaring aan Mene oorhandig is? Dit kon immers geen verskil aan hulle getuienis gemaak het of Landdros Lubbe die verklaring aan Majoor de Jongh gegee het en of Mene dit aan hom in die klagtekantoor van dieselfde gebou gegee het nie.

Volgens die mediese getuienis was daar geen beserings wat op 'n aanranding voor die noodlottige spring dui nie. Dr. van Ieperen was breedvoerig aangaande sy bevindinge ondervra. Die advokate wat namens die belanghebbendes verskyn het, gee toe dat die patollog se getuienis onaantasbaar is. Die bevinding van die geneesheer was dat die oorledene dood is aan veelvuldige beserings. Al hierdie beserings kon tydens die val opgedoen gewees het.

(10)

—ooOoo—

BEOORDELING VAN GETUIENIS

Konstabel Mene was 'n goeie getuie. Hy het telkens 'n rede vir sy antwoorde verstrekkend wat tot verdere ondervraging aanleiding gegee het. Dit het in sy getuienis aan die lig gekom dat sersant Nel baie ontsteld was na die voorval. Hierdie aspek is al wat van belang is wat nie in sy oorspronklike verklaring vervat is nie. Sy getuienis word aanvaar.

(20)

Sersant Nel het sy getuienis op 'n eerlike wyse afgelê. Hy het die talle vrae wat aan hom gestel is op 'n ondubbelsinnige wyse geantwoord. Die enigste bres wat in sy getuienis geslaan is, is soos reeds aangedui die feit dat hy in sy verklaring gesê het dat die traliewersperrings as 'n "voorsorgmaatregel" teen die muur voor die venster geplaas het, terwyl hy nie bewus was van die opdrag dat ondervragingsnie in onversterkte kamers mag plaasvind nie. Daar is aangevoer dat hy derhalwe van die opdrag geweet het. Die betrokke/..

(30)

betrokke opdrag is net aan die Veiligheidspolisie gegee en sersant Nel se dienste is eers daarna aan die Veiligheidspolisie toegewys. Dit is derhalwe nie onmoontlik dat hy onbewus daarvan was nie. Majoor de Jongh erken dat hy dit nie onder sersant Nel se aandag gebring het nie.

In die lig van die wyse waarop hy getuig het en dat sy getuienis op feitlik elke punt deur ander getuienis gestaaf word, word sersant Nel se getuienis aanvaar.

Majoor de Jongh se getuienis is ook op deurtastende wyse getoets. Hy het niks probeer verberg nie. Hy het vrae eerlik en sonder huiwering beantwoord. Wanneer hy iets nie kon onthou nie, het hy so gesê. Hy skram nie daarvan weg om te erken dat hy versuim het om vir sersant Nel te sê dat ondervraging slegs in versterkte kantore mag plaasvind nie. Hy was egter nie op kantoor toe die ondervraging plaasgevind het nie en kon dit nie verhoed nie. Die oorledene het ook nie by die venster uitgespring tydens die ondervraging nie. Toe hy uitgespring het, was die ondervraging lank reeds afgehandel en was die oorledene net vir 'n wyle buite sig in Nel se kantoor. (10)

Dr. Cooper het aangevoer dat Majoor de Jongh vaag is in sy verduideliking van hoe hy 'n aanranding op die oorledene sou verhoed. Die verduideliking dat die Majoor geweet het dat Nel nie aangehoudenenes aanrand nie en dat die Majoor sou toesien dat die oorledene nie aangerand word nie, was geensins vaag nie en word as aanvaarbaar beskou. Majoor de Jongh se getuienis word as geloofwaardig aanvaar. Soos hierbo aangedui, verskil die getuie se getuienis op een punt met dié van landdros Lubbe; soos reeds aangedui word die getuienis van Majoor de Jongh op hierdie punt aanvaar. (20)

Mabulu Jali se getuienis is ook aan deurtastende ondervraging

onderwerp. Sy bewerings van aanranding op die oordedene te New Brighton word deur die mediese getuienis gelofstraf. Die hof glo Jali nie waar hy sê dat hy aan kolonel Van der Merwe vertel het van die drade wat die polisie gehad het, van die tranes in die oordedene se oë en van die gryp aan die kraag. Dit is ondenkbaar dat 'n hof-offisier van Kolonel Van der Merwe se status so iets sal wil verberg. Jali se verduideliking dat hy valslik op aandring van die polisie in die hof aandadigheid aan misdade erken het, kan nie aanvaar word nie. Soos reeds aangedui verskil (10) die inligting wat die polisie uit hom sou "uitgedwing" het in heelwat opsigte van wat hy in die Streekhof gesê het. Hy het dus nie in die hof gesê wat die polisie sogenaamd vir hom gesê het om te sê nie. Die volgende uittreksel uit sy getuienis (bls. 180 en 181) dui aan dat hy nie 'n betroubare getuie is nie:

"'n Gedeelte van wat jy vir die landdros in die hof gesê het.... het werklik gebeur en ander dinge het nie werklik gebeur nie, dié het Sersant Nel vir jou gesê om te sê, is dit so? — Dit is so. (20)

Wat jy vandag hier vertel is dit alles die waarheid? — Dit is die volle waarheid; dit is dinge wat plaasgevind het.

Waarom is jy dan nou nie meer bang vir sersant Nel nie? Waarom vertel jy vandag die waarheid? Waarom het jy vantevore nie die waarheid vertel nie? — Dit was die heel eerste keer vir my as 'n persoon om in die hof te verskyn en ek het ook gedink oor wat hy vir my gesê het naamlik dat ek 'n swaar vonnis opgelê sou word.

Ja, maar dit het twee keer gebeur, toe jy in die hof (30) verskyn het, het jy sommige dinge vertel wat nie so is nie/..

nie en later toe jy jou verklaring aan Kolonel Van der Merwe maak toe vertel jy dinge wat nie so is nie omdat jy bang is vir sersant Nel? Hoekom is jy nie vandag bang vir hom nie? -- Voor die landdros het ek besluit om te vertel soos sersant Nel my gesê het want ek het gedink dit sou die beste plan wees.

En voor Kolonel Van der Merwe? Die verklaring Bewysstuk V? -- Ja ek het 'n verklaring voor hom gemaak.

Sommige dinge wat jy daarin gesê het, is ook nie so nie? Hoekom het jy besluit om dinge in daardie verklaring te sê wat nie so is nie? -- Ek was nie meer in die hof toe ek die volle waarheid daar gaan vertel. Waar het jy die volle waarheid vertel? -- Hy het my van die landdros vertel, hy het vir my gesê ek moet nie omdraai van die verklaring af wat ek gemaak het nie..... (10)

Aan Kolonel Van der Merwe? -- Ek het hom die waarheid vertel.

..... is alles wat wel hierin staan die waarheid? -- Daar (20) is goed wat verander is in 'n ander manier.

Hoe bedoel jy? -- Hier het ek gesê dat Langile voor my weggevat is en dit was toe die laast ekeer wat ek hom gesien het."

Jali en die oorledene is feitlik op heterdaad betrap. Geen suggestie was ooit gemaak dat hulle die reëftog nie vrywillig, spontaan reg aan die begin aan konstabel Hlabeni erken het nie. Kort daarna toe sersant Nel hulle spreek, erken hulle nie meer vrywillig nie. Op bladsy 129 van sy getuienis sê Jali:-

"I admitted because I was scared. Why were you scared/...

scared? — Because of the pieces of wire I had seen and also because Langile had returned with tears in his eyes."

Dit is hoogsonwaarskynlik dat hyvrywillig aan Hlabeni sal erken en kort daarna "scared" moet wees om aan Nel te erken.

Wat hierby aansluit, is dat hy erken het omdat die oorledene se verklaring aan hom voorgehou is. Hy was immers teenwoordig toe oorledene aan Hlabeni beken het en hetself ook beken. Toe hy met die oorledene se verklaring gekonfronteer is, het hy mos gewet dat die oorledene erken het. Voorts het oorledene 'n vyfde misdryf, naamlik die brandstigting by die Ben Senukaskool erken. As die oorledene se verklaring Jali dan genoop het om te erken, waarom het hy nie ook die brandstigting by die Ben Senukaskool erken nie? (10)

Op bladsy 128 van sy getuienis sê Jali:

"Did you actually sign that statement which you made to Sergeant Nel? — I was told to sign which I did."

Die verklaring is as 'n bewysstuk ingehandig. Dit is nie geteken nie. (20)

Die bewerings van dreigemente en aanrandings wat Jali vir die eerste keer tydens die nadoodse-onderzoek gemaak het, word as vals beskou.

—ooOoo—

BEOORDELING VAN ARGUMENTE

Dr. Cooper voer die volgende argumente aan:

1. Sersant Nel sê dat die oorledene om 14h40 na sy kantoor teruggebring is. Enkele sekondes daarna terwyl hy die oorledene se verklaring in die aangrensende kantoor van Majoor de Jongh staan en lees, spring die oorledene by die venster uit. Majoor de Jongh sê die tyd was 14h55. Gerber sien die sprong/.....

sprong om 15h00. Dr. Cooper argumenteer dat die tye as sulks aanvaar moet word en dat die polisie 20 minute lank besig was met die oorledene voordat hy gesprings het. Hierdie is 'n blote afleiding wat alleen kan standhou indien sersant Nel op 'n horlosie gekyk het wat dieselfde tyd toon as die een waarna Gerber gekyk het. Nel het nie na 'n horlosie gekyk nie en sy tyd is 'n skatting. Teen hierdie afleiding is daar die direkte getuienis van Nel en De Jongh wat aantoon wat gebeur het, welke getuienis aanvaar word.

2. Die vraag ontstaan of die oorledene gesprings het om van (10) die polisie af weg te kom of om selfmoord te pleeg. Kaptein Strydom se teorie dat die oorledene probeer het om tot op die dak van die gebou aan die oorkant van die straat te spring, kan nie deur dr. Cooper aanvaar word nie. Hy voer aan dat ons hier te make het met 'n desperate man wat of van die polisie af wou wegkom of sy lewe ingeboet het om van hulle af weg te kom. Dr. Cooper verwerp 'n afleiding dat die oorledene wou wegkom om strafregtelike aanspreeklikheid te ontduik. Die erkenning van die pleeg van 5 misdrywe aan sersant Nel is deur middel van ongeoorloofde metodes (20) verkry. Kaptein Strydom sê dat klaers in twee ander roof-sake die liggaam van die oorledene positief uitgekien het as dié van die persoon wat hulle beroof het. Afgesien daarvan dat dit hoorsê getuienis is, is daar 'n regsreël dat waar die een party oorlede is die hof bewerings teen hom noukeurig moet ondersoek - Borchards v. Estate Naidoo, 1955(3)S.A. 78 (A.A.) en ander gewysdes. Die hof vind dit onmoontlik om te beslis waarom die oorledene gesprings het. Die direkte getuienis dat die polisie hom nie aangerand of gedreig het, is nie weerlê nie. Alle ander moontlike redes waarom (30) hy gesprings het sal blote ⁶spulasie wees. Daar is geen getuienis/..

getuienis waarvan n geoorloofde afleiding gemaak kan word waarom hy gespring het nie.

3. Dr. Cooper kan nie gelyk gegee word dat Nel en De Jongh se getuienis verwerp moet word en Jali s'n aanvaar word nie. Soos reeds aangedui is die hof se beslissing die teendeel.

4. Kommentaar is gelewer dat dit nie geoorloof was vir sersant Nel om die oorledene en Jali op die vloer in sy kantoor te laat sit tydens hulle ondervraging nie. Die sielkundige uitwerking daarvan was dat hulle na hom moes opsien as meerderwaardig. Voorts was gesê dat deurdadig die oorledene met Jali se bekentenis gekonfronteer was daar onbehoorlike beïnvloeding op hom uitgeoefen is. Hierdie argumente kan geen verskil maak aan die bevinding wat die hof kragtens Artikel 16 van die Wet op Geregtelike Nadoodse Onderzoek moet uitbring nie. Die bekentnisse wat die twee verdagtes aan sersant Nel gemaak het, was nie bedoel om as getuienis teen hulle gebruik te word nie en sou afgesien van die argumente geopper nie toelaatbare getuienis gewees het nie omdat dit aan n polisie-sersant gemaak is. (10) (20)

5. Op sterkte van die beslissing in Minister van Polisie teen Ewels, 1975(3)S.A. 590(A) voer Dr. Cooper aan dat die betrokke polisiebeamptes nalatig was en dus skuldig aan n misdryf is. Die hof het die weegawe van die feite soos geskets deur Nel, De Jongh en Mene aanvaar. Daar is n groot verskil tussen hierdie feite en die feite in die Ewels saak. In die Ewels saak is verklaar:

"oor die vraag, of na aanleiding van al die feite, daar n regsplig was om redelik op te tree."

Nog sersant Nel nog Majoor de Jongh kon voorsien dat die oorledene binne die bestek van ongeveer 20 sekondes wat hy (30)

buite/.....

buite hulle sig was by n venster op die vyfde verdieping sou uitspring. Dit sal onredelik wees om dit van hulle te verwag. Dit is nie die funksie van hierdie hof om te bepaal of die betrokkenes departementele opdragte verantwoordig is en of daar dissiplinêre stappe teen hulle geneem moet word nie.

Kragtens Artikel 16(2)(d) van Wet No.58 van 1959 bevind die hof dus dat die dood nie veroorsaak is deur n handeling of versuim wat n misdryf aan die kant van iemand insluit of uitmaak nie.

GEDATEER te PORT ELIZABETH op hede die 3de dag van OKTOBER 1978.

J.A. GOETZEE

ADJ. HOOFLANDDROS.

SERTIFIKAAT,

Ek, die ondertekende, sertifiseer hiermee dat die vooraangaande n ware en juiste oorskrif is van die oorspronklike getuienis wat deur n meganiese opvangtoestel opgeneem is in:

DIE GEREGTELIKE NADOODSEBONDERSOEK:

LUNGILE TABALAZA.

(Nr. 204/78)

Kautunias
.....
Oorskrifster

LUBBE OPNAMES.

Collection Number: AD2021

SOUTH AFRICAN INSTITUTE OF RACE RELATIONS, Security trials 1958-1982

PUBLISHER:

Publisher:- Historical Papers, University of the Witwatersrand

Location:- Johannesburg

©2012

LEGAL NOTICES:

Copyright Notice: All materials on the Historical Papers website are protected by South African copyright law and may not be reproduced, distributed, transmitted, displayed, or otherwise published in any format, without the prior written permission of the copyright owner.

Disclaimer and Terms of Use: Provided that you maintain all copyright and other notices contained therein, you may download material (one machine readable copy and one print copy per page) for your personal and/or educational non-commercial use only.

People using these records relating to the archives of Historical Papers, The Library, University of the Witwatersrand, Johannesburg, are reminded that such records sometimes contain material which is uncorroborated, inaccurate, distorted or untrue. While these digital records are true facsimiles of the collection records and the information contained herein is obtained from sources believed to be accurate and reliable, Historical Papers, University of the Witwatersrand has not independently verified their content. Consequently, the University is not responsible for any errors or omissions and excludes any and all liability for any errors in or omissions from the information on the website or any related information on third party websites accessible from this website.

This document is part of a private collection deposited with Historical Papers at The University of the Witwatersrand.